

קול צופיד

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תֵשָׂא - תִּשְׁס"א - מֵאֵת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

מה לעשות בפסח, ורק למי שיש בעיה הלכתית רשאי לשאול אפי' באמצע שיעור על נושא אחר, ולא צריך משום כך להפסיק את כל סדרי הלימוד ולעסוק אך ורק בהלכות הפסח.

ובביאור הלכה כתב: שהדבר תלוי אם לומדים בציבור או ביחיד. אם לומדים בציבור יפסיקו משום כך את כל הלימוד שלהם. ואם לומד ביחיד, יקבע את לימודו במה שהוא רוצה. ומיהו להלכה לא כן אלא בין ביחיד ובין בציבור צריך לקבוע את סדר הלימוד הלכות פסח, אלא שבציבור לא צריכים לבטל את סדר לימודם בשביל זה, אלא ילמדו פחות מזמנם הקבוע. אם למשל רגילים ללמוד שעה את שיעורם בדף היומי, יקצרו וילמדו רבע שעה פחות ויקדישו את הזמן הנותר ללימוד הלכות פסח.

מלאך מצילו ממכשול כל שנה בנפרד

אדם שכבר למד הלכות פסח שנה שעברה ואפילו לומד זאת מספר שנים, לא יאמר כבר למדתי ואני יודע אותם, ואין לי צורך להקדיש זמן ללימוד זה גם השנה, אלא ילמד כל שנה בזמן שקבעו חז"ל שלשים יום לפני החג. והטעם הפשוט כי שר השכחה קיים ולפעמים יכול להתבלבל בין אסור למותר. ויש טעם נוסף, מפני שבלומדו תורה בורא מלאך השייך לאותה התורה שלומד. גם כשלומד הלכות פסח, בורא מלאך השייך להלכות הפסח. כשיבוא אותו האדם להלכה מעשית הנוגעת למה שלמד, לא יניח לו אותו המלאך לטעות בהלכה, אלא יאמר לו הרי נבראתי ממה שלמדת באותה ההלכה בסעיף כזה וכזה בשולחן ערוך, ואל לך לעשות אחרת. גם האר"י הקדוש אומר שעל ידי זה נמנע אותו האדם ממכשול. אבל מי שלא לומד או שלמד בשנה שעברה לא בטוח שלא ישכח ואין מי שיצילו ממכשול שכן המלאך שנברא מלימודו מלפני שנה או יותר לא שייך לשנה זו ולא יבוא למנוע אותו מטעות בשנה זו.

כל חיובי החג מתחילים מפורים

השאלה שנשאלת היא ממתי צריכים לדאוג לענייני הפסח, שיחולו עליו חיובי החג. האם מפורים מתחילים החיובים, שכן הגמ' אומרת ששלושים יום קודם לומדים, אם כן החיובים של החג הנוגעים לתקופה של שלושים יום קודם החג חלים מאז שמחויבים ללמוד, או שנאמר שהחיובים מתחילים רק בערב פסח בלבד או מלילה קודם מזמן בדיקת חמץ. ואין קשר לכך שצריכים ללמוד לי יום קודם.

מהגמרא לומדים שכבר מפורים מתחייבים בענייני הפסח שכן מפורים מתחילים ללמוד את ההלכות, ויש קשר ישיר בין שני הדברים. ועוד שפורים האמור הוא לא שושן פורים, שחל בט"ו באדר, אלא פורים של פרוזים שחל ב"ד באדר (עיין ר"ה ז, א ובכורות דף נז, ב תוס' ד"ה בפרוס, וכה"ח שם ס"ק ה, ומש"ב ס"ק ב), שכן אלו הם שלושים יום מלאים שקודם הפסח. ואל תחשוב שרק לומדים מפורים, אלא חובה לדאוג לפסח מפורים. אם זה בזמן הבית, אז צריך לדאוג לקרבן כבר מפורים, ובזמננו שאין לנו קורבנות, צריך לדאוג כבר לענייני החג כגון לייך ולמצות ולשאר צרכי החג. וכן לענין ביעור חמץ כדלהלן, היינו חלים על האדם הלכות מעשיות בפועל.

בדיקת חמץ בתוך לי יום שקודם החג

ולא רק לענייני המאכלים צריך לדאוג מפורים, שכן רש"י מדגיש את העניין הזה בשני מקומות שונים. רש"י כתב (ד"ה קודם שלשים):

השיעור לעילוי נשמת :

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פרשת השבוע : כי תשא

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"א.

בדיקת חמץ – וקידוש החודש

חג פסח השנה מחייב יותר לימוד

בכל שנה לפני פסח ישנם הלכות רבות ששייכות לחג הפסח, וראוי ללומדם כבר לי יום קודם הפסח, ואמנם גם השנה יש צורך גדול ללמוד את ההלכות הרבות השייכות לחג זה כמו כל שנה, אלא שהשנה יש צורך יותר גדול ללמוד הלכות אלו מפני שהשנה היא שנת שמיטה, וצריך לדעת מאיזה מקום יקנה את הכרפס והמרור, ומה יעשה עם העלים המעופשים שלא ראויים לאכילה ומה ישאר מהם, ואם יש בהם קדושת שביעית. וגם צריך לדעת את הלכות ביעור המעשרות, שהשנה היא שנת ביעור המעשרות, והכוונה על כל סוגי מעשרות, וכן חלה התרומה והתרומת מעשר. ועוד נוסף השנה שהחג חל במוצאי שבת והשבת הוא בערב פסח, ועל כן יש השנה יותר מכל שנה שינויים רבים שמצריכים עוד יותר ללמוד את ההלכות בתקופה של שלושים יום שקודם החג.

מקור הדין ללי יום קודם הפסח

מקור הדיו של לימוד ההלכות שלשים יום קודם הפסח נלמד מהגמרא (פסחים ו, א): "הני שלשים יום מאי עבידתיהו, כדתניא שואלין ודורשים בהלכות פסח קודם הפסח שלשים יום. רבן שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות. מאי טעמא דתנא קמא, שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני וכו'. מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל שהרי משה עומד בראש החודש ומזהיר על הפסח שנא' החדש הזה לכם ראש חודשים וכו'". (ושם הגמרא דנה על הלכות בדיקת וביעור חמץ למי שיוצא מחוץ לביתו קודם שלשים יום לפסח או בתוך שלשים יום לפסח אם ואיך חייב בבדיקת וביעור החמץ). והנה דין זה קיים כשבית המקדש היה קיים שאז ההלכות שייכות לבית המקדש, כגון הלכות קרבן פסח ואיך לצלות את קרבן הפסח וכד', ובדורנו דין זה קיים בנוגע להלכות שלנו, כגון הלכות השייכות להכנת הבית לפסח, בהגעלה, בליבון ובהכשרת הבית, ובפרט השנה הזאת שיש בה דינים מיוחדים. וכתב הב"י (בסי' תכט): "שתקנת חז"ל לא זזה ממקומה".

הנפקא מינה אם גורסים 'דורשים' או לא

בלשון הברייתא שהגמרא מביאה כתוב שואלין ודורשין לי יום קודם הפסח, אבל בשולחן ערוך בתחילת הלכות פסח (סימן תכט, סעי' א) כתוב: "שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום", ומרן לא הזכיר את העניין של 'דורשין' בהלכות הפסח. ומביא בביאור הלכה שגירסה זו שהיא גם כן בגמרא בעבודה זרה ובסנהדרין, היא לא נפקא מינה למעשה מהגירסה שבגמרא בפסחים שהרי כונה אחת להם והיא לישא וליתן בהלכות הפסח קודם הפסח, ומאריכים שם בדבר זה. ואמנם אמרו שיש בזה נפקא מינה לענין קביעות הלימוד, אם נאמר שצריך דוקא לדרוש או בלימוד סגי. וכגון שקבעו ללמוד בדף היומי, והגיעה התקופה שבין פורים לפסח שהם שלשים יום קודם החג; אם נאמר שצריכים לדרוש בהלכות הפסח ולא רק ללמוד, אם כן צריך להפסיק מהלימוד הקבוע ולעסוק רק בענייני הפסח, אבל אם נאמר שרק צריך לשאול בהלכות הפסח כדי לדעת

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

כי תשא - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

וסברת הב"ח והפר"ח: מברך כי חז"ל חייבו אותו לבדוק (ועיין לכה"ח ס"ק י וס"ק ט"ל, ומש"ב בביאור להלכה שם כאמור יברך בלי שו"מ).

ביטול חמץ למי שיוצא תוך ל' קודם החג

גם לביטול החמץ צריכים לתת את הדעת שכן הוא יוצא מביתו ועדיין אוכל פעמים רבות עד פסח, ואיך יבטלו כעת? יש האומרים שכונתו לבית זה ותו לא. דבר זה נתון במחלוקת הפוסקים. לדעת הט"ז לא יבטל אחרי בדיקתו שהרי הוא עוד אוכל חמץ וחשוב אצלו מאוד (ט"ז שם ס"ק ב). אבל המג"א (ס"ק א) חולק ואומר שצריך לבטל ודעתו על בית זה בלבד, ויאמר 'כל חמירא וחמיעא דאיכא בביתא דין דלא חזיתיה' וכו' (ועיין לכה"ח שם ס"ק ח ולפוסקים שציין שם ולמש"ב ס"ק ג ולגר"א שם ס"ק ד).

ברכה על הביעור אם מצא בחג חמץ

הרמב"ם כותב (בפרק ג, הלכה ה-ו): "לא בדק בליל ארבעה עשר בודק בשחרית, לא בדק בשחרית יבדוק בשעת הביעור, לא בדק בשעת הביעור בודק בתוך החג. עבר הרגל ולא בדק, בודק אחר הרגל כדי שיבער מה שימצא מהחמץ שעבר עליו הפסח מפני שהוא אסור בהנאה".

כשבדק בליל י"ד או ביום י"ד או בתוך הרגל, מברך אקב"ו על ביעור חמץ ובודק ומחפש בכל המקומות שמכניסים להם חמץ כמו שבארנו. ואם בודק לאחר הרגל אינו מברך (ועיין כ"מ ומ"מ שם). אם גילה בבית חתיכת חמץ בחג אחרי שביטל, חייב בביעורו. השאלה היא האם יכול לברך על ביעור זה, או שמא כבר ביטל ולא יכול לברך יותר? והנה לכאורה דבר זה חלוק בין שני מקרים. אם מצא בתוך ביתו חמץ שהיה שלו וגילוהו בחג, אז יוכל לומר שבשעת ביטולו בערב פסח התכוין גם לזה, ועל כן ישרוף אותו ללא ברכה. אבל אם זרקו לתוך ביתו חמץ ולא ידעו כלל בשעת הביטול, ובודאי שלא כיון בביטולו על חמץ שייזרק בביתו בטעות, האם יוכל לברך על ביעורו או לא. דבר זה גם כן נתון במחלוקת ראשונים עד הפוסקים. לדעת המש"ב (סי' תלה, ס"ק ה): צריך לברך, ולדעת כף החיים (שם ס"ק י, יב): לא צריך לברך, ועל כן יברך בלי שם ומלכות. ויה"ר שלא נגיע למצב כזה כלל. (ועיין למג"א בסי' תמ"ו ס"ק א' שלדעתו יברך על ביעור חמץ וכ"ש אם נתחמץ לו בצק בפסח. וכאמור מתוך סב"ל יברך בלי שם ומלכות, עיין לכה"ח סי' תמו, ס"ק ד).

המגביה חמץ זרוק בפסח זוכה בו וצריך לשורפו

אדם ההולך ברחוב וראה חמץ והגביהו מהארץ על מנת להניחו בפה הזבל או לזרוקו לביוב וכד', צריך לדעת שבשעת הרמתו קנאו, וכיון שנהיה שלו בכל רגע ורגע שמחזיקו עובר בבל יראה ובל ימצא. ויש מי שאומר שכיון שעצם הלקיחה היא על מנת לזרוק וכן הוא מתכוון שלא יכשלו בו אחרים, אם כן לא זוכה בזה. ועל כן טוב לומר שלא מתכוון לזכות בזה. ואם לא אומר כן, יזרוק אותו לתוך פה האשפה וישרוף אותו או יזרוק לתוך הנוחיות או שיזרוק בים המלח, והכל עניין אחד הוא, כדי לבער את זה לגמרי שאחרת הוא משאיר בעולם חמץ, מאחר ויש ספק אם הוא זכה בזה על כן צריך לזהר בדבר זה מאוד.

פיתות שנשכחו בתא הקפאה

דבר שיכול לקרות בעיקר השנה, שאוכל חמץ עד שבת בבוקר, ורגילים לאכול פיתות שלא יעשו הרבה פירורים, ופעמים שעלולים

"לא חלה חובת ביעור עליו". היינו שבתוך ל' יום "חל עליו חובת ביעור חמץ". ובמקום שני (ד"ה קודם שלשים יום) שואלין בהלכות הפסח שלשים יום, ומאז חל עליו להזהר בצרכי הפסח. כונת רש"י במה שכותב שצריך להזהר בצרכי הפסח היא לגבי דין של בדיקת וביעור חמץ ממתי חל חיובם, שם הגמרא דנה בעניין זה. לדוגמה, אם אדם יוצא מביתו קודם הפסח, ואין בבית איש מבני ביתו, ולא יהיה בביתו גם כל חג הפסח. האם יחול עליו חובת בדיקת וביעור החמץ שבביתו או לא? לזה הגמרא אומרת שאם יוצא לפני שלשים יום קודם החג, כלומר אם יוצא לפני פורים, לא חלים עליו חיובים כלשהם שקשורים לפסח, ולא יצטרך לבדוק ולבער את החמץ שברשותו, רק על חמץ בעין חייב לבערו ולא חייב לחפש ולבדוק (עיין מש"ב סי' תל"ו ס"ק ה', וכה"ח ס"ק י"א, וע"כ יש להחמיר).

אבל אם יוצא תוך ל' יום, דהיינו אחר פורים, חייב לבדוק כל החורים והסדקים שבבית שלא יהיה שום חמץ בביתו. וחייב לבדוק לילה לפני שיוצא לאור הנר, ובעניין ביטול עיין להלן (עיין מש"ב שם ס"ק ב, וכה"ח ס"ק ו).

ביעור החמץ בשנה זו

השנה בליל ששי בליל י"ג בניסן עושים בדיקת חמץ ושורפים אותו ביום ששי ומברכים בזמן הבדיקה 'על ביעור חמץ'. ולכאורה תמוה איך מברכים על הביעור מאחר ועדיין אוכלים חמץ בליל ששי עצמו וביום ששי בארוחת הבוקר, גם ביום ששי בצהריים אוכלים חמץ, ועוד בליל שבת וביום שבת, כלומר שעוד חמש ארוחות מאז שמברך "על ביעור החמץ" עדיין אוכלים חמץ, ואיך יתכן אם כן לברך על ביעורו, ברוך אתה ה' אמו"ה אקב"ו על ביעור חמץ? אלא מבאר הרא"ש שהכונה בברכה זו שמבער אותו כבר משעת הברכה ומקצה לו פינה מיוחדת ודואג לו שלא יסתובב בבית כמו בכל השנה. וזאת צריך לדעת שמשעת הברכה צריך לכוון שכל החמץ מעתה הוא מבער חוץ ממקום אחד.

וז"ל: "לפי שאחר הבדיקה מיד הוא מבטל והיינו לחמץ שאינו ידוע לו ומצניע את הידוע לו ואוכל ממנו עד שעה חמישית ואז מבערו מן הבית ועל עסק זה נגזרה הברכה של בדיקה שהיא תחילת הביעור" (הרא"ש פרק א סי' י; ועיין קרבן נתנאל שם סברת הרמב"ם ורש"י ועיין ר"ן שם פסחים פ"א שמסבירים באופנים אחרים).

ברכה על הביעור למי שיוצא תוך ל' יום שלפני החג

בשו"ע כותב (סימן תלו, סעיף א) שאם אדם יוצא מביתו תוך שלשים יום לפני פסח צריך לבדוק עם נר בלילה לפני צאתו מביתו, ואם לא בדק בלילה צריך לבדוק ביום.

השאלה האם חייב בברכה באופן זה או לא? וכן האם חייב בביטול חמץ ובאמירת כל חמירא או לא, שכן הוא מבחינתו עדיין אוכל חמץ עד ערב פסח במקום הימצאו רק שבביתו הוא מבער. ברמ"א כותב "ולא יברך אז על ביעור חמץ". היוצא מביתו כגון למילואים וכד', אם אשתו בבית או אחד מבניו הגדולים, לא צריך לבער ובודאי שלא לברך שכן אשתו תבדוק ותברך בזמן וגם תבטל בזמן את החמץ. אבל אם יוצא וגם אנשי ביתו עמו ולא יהיה איש בבית עד פסח, לדעת הרמ"א לא יברך. ולדעת הריטב"א (פסחים ז) גם אם יוצא מביתו תוך זמן של שלשים יום שלפני החג, צריך לברך וכמו שבארנו שהכונה לבית זה שמכאן מבער החמץ. על כל פנים להלכה לא מברכים אלא יברך ללא שם ומלכות.

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

כי תשא - תשס"א - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ולפוסקים כמש"ב ואחרונים: יברך מתי שרואה לבלוב (עיין מש"ב סי' רכו, סי"א; וכה"ח סי"א; ולהגדה אורח החיים לבא"ח עמוד ז' אות י).

אם מברך אחרי ניסן בחוץ לארץ

הרב חיד"א כותב על מעלתה וחשיבותה של ברכה זו, וכך כותב "ותתעצם בכונה הזאת בברכה שהיא תיקון נשמות המגולגלות בעצי השדה ובעשבים, ויש לבקש עליהם רחמים". ועל כן בארץ ובחו"ל פוסקים שישתדל לחפש מקום ויברך. ואחרי ניסן אומר בעל הבן איש חי שמברכים ללא שם ומלכות. וי"א שלא חייב לחפש או להשתדל אלא אם ראה מברך.

חיובה עד לאחר שגדל הפרי

לשון השו"ע "ואם איחר לברך גם לאחר שגדלו הפירות לא יברך". והשאלה האם כונת השו"ע במה שכתב לאחר שגדלו הפירות גידול כל שהוא או הראוי לאכילה או שמא כונתו שאין מסביבם פרח ויש להם רק צורה של פרי. לדעת הלבוש והמ"ב כונתו שגדלו ממש. אבל האור החיים בספרו על ההגדה אומר שמזמן שנפל הפרח כבר לא יכול לברך. מחלוקתם בלשון מה זה לאחר שגדלו. (ועיין במש"ב סי' רכו, סי"ד; ולכה"ח שם סי"ט ט על מנהג העולם ובזמנו עוד לא יצא לאור דברי הבא"ח בפירושו להגדה. ועיין להגר"א שם סי"ב ב' החולק בעיקרון על השו"ע וסובר אפי' גדלו ממש. ולמעשה לפוסקים כהגאון תמיד יברכו, ולאחרים יברכו בלי שו"מ).

ליל שימורים

כתוב בפסיקתא: על הפסוק "והכתי כל בכור" מה כל בכור בא להוסיף? הן לאיש הן לאשה הן לזכר הן לנקבה. עשרה אנשים באו על אשה אחת וילדה עשרה בנים כולם בכורים. רבי אבין בשם רבי יהודה בן פזין אומר: בתיה, בת פרעה היתה, ובכורה היתה וניצלה בזכותו של משה רבנו. אילו משה רבנו לא היה מתפלל עליה היתה מתה, (ויש אומרים בדרך הלצה שהיא באה ואמרה למשה תתפלל עלי שאני הצלתי אותך וגידלתי אותך ואתה כמו הבן שלי ואם אני אמות אתה תשב 'שבעה' ועם ישראל לא יצא ממצרים). וכתוב במדרש ילקוט משלי: שהפסוק "טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה" נאמר על בתיה בת פרעה. "כי טוב סחרה" - משה רבנו, "לא יכבה בלילה נרה" - כתיב ליל, וקרי לילה, על מה ליל זה? שנאמר: ליל שימורים הוא לה'. אמר הקב"ה: אני אשמור את בתיה. (נמצא שגם נשים בכורות מצריות מתו, וזכר לנס הזה הם צריכים להתפלל לבורא עולם ולצום בערב פסח).

האם נשים חייבות בתענית בכורות

(טעם תענית בכורות הוא, שאם לא היו עושים את העגל הבכורות היו כהנים והם היו מקריבים, וכעת הם צריכים לבא ולבקש טובה ויש להם צער ולכן הם צמים בערב פסח כי ניטלה מהם זכות הכהונה - משם הגאון רש"י). במדרש מובא טעם אחר, מכיון שהבכורות במצרים היו עובדי עבודה זרה, והמצרים חייבים להקריב לע"ז, והקב"ה עשה נס ופסח עליהם על כן צמים.

לשכוח את זה עד החג, למשל אם מניח את הפיתות בתא ההקפאה ומעשה שטן ששוכח אותם שם. והנה אם רואה אותם אחר כך בחג ביום טוב לא יוכל לשרוף אותם שזה מוקצה. גם לנגוע בהם אסור, וגם לא יוכל לשים אותם במקום אחר ולכוף כלי עליהם. על כן צריך לשים עליהם מגבת ולכסותם עד מוצאי יו"ט, והוא כעין מה שכתוב בגמרא שכופה עליו כלי עד המועד וישרוף אותם. רק שלגבי הברכה נכנס למחלוקת הפוסקים, ויברך ללא שם ומלכות כמו שכתוב בכף החיים (סי"ב, סי' תלה).

תפלה למוצא חמץ ביו"ט

המשנה אומרת (שם דף י, ב) "רבי יהודה אומר בודקים אור לי"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור". ואח"כ לדעת רבי יהודה לא בודקים, והגמ' מסבירה שטעמו משום שהוא חושש שמא ימצא חתיכת חמץ ויכניסו לתוך פיו בטעות, לכן עדיף לא לבדוק ולא להסתכן בכך. "וחכ"א לא בדק אור לי"ד בודק בי"ד. לא בדק בי"ד בודק בתוך המועד. לא בדק במועד יבדוק לאחר המועד ומה שמשייר יניחו בצנעא כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו". כלומר שלחכמים יבדוק גם בתוך הפסח, ולא גזרו שמא יכנסו בפיו, שהרי כל מטרתו היא לבדוק שלא יהיה חמץ, ואיך יאכלו. הנה לדעת חכמים אם מצא בשבת חמץ או ביו"ט, מהדין צריך לבערו מן העולם, כגון: לזרוקו לים או לבור שופכין. אבל אמרו חז"ל שזה מוקצה וע"כ כופה עליו כלי (ועיין לתוס' שם בדף כט, ב ד"ה ר"א מדוע לא עובר על איסור בל יראה ובל ימצא. ויש מסבירים כי הוא רוצה לבערו, אלא שחז"ל מונעים ממנו מדין מוקצה והוא שומע בקול ה' שציווה אותנו לשמוע בקול החכמים וע"כ הוא אינו עובר, ועיין תוס' כתובות דף ז טוב שיאמר). ויאמר: רבש"ע, מה שאני לא שורף את החמץ הוא מפני שחכמים גזרו שלא לגעת בו משום שהוא מוקצה, ואתה צויתני ועשית ככל אשר יורוך, ואני מקיים את מצותך. ועל ידי זה לא יחשב לו שיש לו חמץ בביתו כי הוא רוצה לבערו מיד.

ממתי לא אוכלים מצה?

יש נוהגים שלא לאכול מצה כבר מפורים. ויש הנוהגים שלא לאכול מצה מר"ח ניסן. ויש הנוהגים שלא לאכול רק מליל ערב פסח. ויש שלא אוכלים רק מערב פסח בבוקר. להלכה אין להמנע אלא עד ערב פסח בבוקר שאז לא יאכל מצה, ומרן ה"בן איש חי" מחמיר לילה שלפני ערב פסח (עיין ר"פ ח"ג סי' כז).

ברכת האילנות

הרואה אילני מלבלי בחודש ניסן מברך: "ברוך אתה ה' שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו אילנות טובות ובריות טובות ליהנות בהם בני אדם". והנה במציאות יש הבדל בין ארצות אירופה לבין ארץ ישראל, שכן האקלים בארץ ישראל יותר חם ויוצאים כבר ניצני העצים בניסן. אבל בחו"ל בארצות אירופה החורף יותר ארוך ולא רואים לבלוב בימי ניסן. הנה החיד"א והשו"ע כותבים שדוקא בימי ניסן, אבל לפניו או אחרי אין לברך כלל. ומה שאין להם בחו"ל לבלוב לא מחייב אותם בברכה במקומם, ואם ירצו לברך שיבואו לארץ ישראל בימים אלה ויברכו.

והמש"ב כותב: וכי בגלל זה לא יברכו אנשי אירופה? ולדעתו הלבוב קובע ולא החודש. וההלכה היא לפוסקים כשו"ע והחיד"א וכה"ח והבא"ח: לא מברך אלא בניסן לא לפני ולא אחרי, ואחרי ניסן יברך בלי שו"מ.

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

כי תשא - תשס"א - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

מצה עשירה

כל שנה ושנה מוכרים עוגות של מצה עשירה, היינו שלוקחים קמח ממש כמו קמח שאופין ממנו מצות, וגילו שמכניסים לתוך המרכיבים של הבצק חומר מתפית. והתורה אמרה: "כל מחמצת לא תאכלו" אומרת הגמרא (פסחים כח, ב ותוס' ד"ה מחמת): כל דבר שהוא מחמץ כמו שמרי יין. ודי למבין.

האם ישתנה לוח השנה בביאת המשיח

דעת הרמב"ם היא שכשיבא המשיח, וזה יהיה לפני פסח, תאריך החודש ישתנה והפסח ישאר ביום שבת ויצמו ביום שישי ולכן לא נדחה ליום חמישי. או שישאר את התאריך של החודש כמו הלוח של היום שעושים חשבון ולא עפ"י ראה.

כתב הרמב"ם בהלכות קידוש החודש (פרק ג מהלכות קידוש החודש הלכות טו-יח) וז"ל:

"בית דין שישבו כל יום שלושים ולא באו עדים והשכימו בנשף ועברו את החודש כמו שבארנו בפרק זה. ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החודש בזמנו שהוא ליל שלושים, ואפי' באו בסוף החודש, מאימין עליהן איום גדול ומטריפין אתם בשאלות ומטריחים עליהן בבדיקות ומדקדקין בעדות ומשתדלין בי"ד שלא יקדשו חודש זה הואיל ויצא שמו מעובר".

"ואם עמדו העדים בעדותם ונמצאת מכוונת והרי העדים אנשים ידועים ונבונים ונחקרה העדות כראוי, מקדשין אותו וחוזרין ומונין לאותו החודש מיום שלושים הואיל ונראה הירח בלילו".

"ואם הוצרכו בי"ד להניח חודש זה מעובר כשהיה, קודם שיבואו העדים אלו מניחין. וזה הוא שאמרו מעברין את החודש לצורך, ויש מן החכמים הגדולים מי שחולק בדבר זה ואומר לעולם אין מעברין את החודש לצורך, הואיל ובאו עדים, מקדשין ואין מאימין עליהן".

"יראה לי שאין מחלוקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החודשים חוץ מן ניסן ותשרי, או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים שכבר נעשה מה שנעשה ועבר זמן הקורבנות וזמן המועדות. אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קודם חצי החודש מקבלין עדותן ואין מאימין עליהן כלל שאין מאימין על עדים שהעידו על החודש שראוהו בזמנו כדי לעברו" (ועיין שם לחם משנה מה שהאריך, ועיין לחינוך מצוה ד, ולמנ"ח שם אות ב באורך).

ויש שרוצים לחלק ולומר שדברי הרמב"ם איירי שבי"ד קדש, וע"כ אם יבואו עדים יחזרו בהם, אבל אם "קדשו" על פי הלוח גם אם כשיבא המשיח ויבואו עדים עכ"ז לא ישנו את יום ר"ח של ניסן. ולמעשה נראה בביאת הגואל שמשא ואהרן עמהם מה שיפסקו לנו ואם יפסקו כמו הרמב"ם שלפני י"ד בניסן יכולים בי"ד לקבוע כל תאריך ראוי לפסח, אם על פי עדים שראו את החודש, או ע"פ חזרה לקביעת ר"ח על פי ראה. ויהי רצון שיבא המשיח במהרה עוד לפני כן.

בקושטא ובעוד כמה מקומות היה מנהג שהבנות צמות. וכתב הבא"ח (פרשת צו - אות כה): שלא נהגו לעשות כן.

בשו"ע כתוב שיש אומרים: "אפילו בכורה נקבה מתענה", וכתב על זה הרמ"א: ואין מנהג כן. ואכן רוב הציבור נוהג שהנשים הבכורות לא צמות (עיין למש"ב סי' תע, ס"ק ד; ולכה"ח שם ס"ק טו"ב שלא נהגו הנשים לצום).

ישנם שלוקחים עוגה מסיום המסכת שנעשה בבית הכנסת ונותנים לבנות בכורות ומנהג טוב הוא לגבי הנשים ולא לגבי בכו"ז. דעת הרב פעלים: כשיש חתונה ישנם עשרה וכן בברית וכן בסיום מסכת, אבל כשבאים בכורות יותר מעשרה לא מצא חן בעיניו.

וכתבו האחרונים: מכיון שבימינו הגופות חלשים ולא יכולים לצום ויבואו לפסח חלשים על כן אמרו שיבואו להשתתף בסעודת סיום בבית הכנסת מכיון שצום זה אינו כתוב בגמרא אלא זה מנהג. והעיקר בסיום שיבין הבכור את הסיום וישמח בסיום (עיין לבא"ח שם, ולר"פ ח"ד סי' לה, ולכה"ח שם ס"ק י, ולמש"ב ס"ק י שנהגו להקל להשתתף ובלבד שיבואו בעצמם ויבינו את הסיום).

הטוב ביותר שהבכור בעצמו יעשה סיום מסכת.

בשנה זו חל פסח ביום ראשון היו הבכורות צריכים לצום ביום שבת, ובשבת לא צמים ולכן מקדימים את הצום ליום חמישי. יש מי שאומר: מכיון שזה צום שנדחה לכן הם פטורים ולא צמים כלל. ורמ"א כתב: שצמים ביום חמישי ואע"פ שבדרך כלל פוסקים להקל, כאן החמירו (עיין לכה"ח ס"ק כ"ג, וכן פסק בא"ח - פרשת צו בדינים אלו אות א', וכן נוהגים).

אכילה לפני בדיקת חמץ למי שצם כל היום

אדם שצם ביום חמישי כמו השנה ולא בא לסיום, והוא צריך בלילה לבדוק בדיקת חמץ וקשה לו לבדוק בלי שיאכל. אומר המג"א: לפני בדיקה אסור לו לאכול ולטעום (שם ס"ק ב). אומר הבא"ח: מותר לו לטעום, כי כל הטעם הוא שמא יהיה עסוק באוכל ויבטל מבדיקת חמץ, אבל אם נבא ונאסור כאן לבכור לאכול יש חשש שיעשה את הבדיקה לא כמו שצריך, וע"כ מותר לטעום. וכל זה בתנאי שאחר כך יבדוק היטב.

מנין של בכורות

כתוב: "הבכורות מתענים בערב פסח בין בכור מאב ובין בכור מאם".

במקרה ויש עשרה בכורות והם רוצים להוציא במנחה ספר תורה ולומר 'עננו' בתפילה שמונה עשרה. יש מי שאומר: שיכולים לעשות כן. ויש מי שאומר: מכיון שצום זה הוא מנהג, על כן שכל אחד יאמר 'עננו' בינו לבין עצמו ולא בציבור (עיין מש"ב שם ס"ק ג וכה"ח שם ס"ק ט).

יש מי שאומר: בכור ששמע את הסיום בבית הכנסת ויצא החוצה חייב להמשיך לצום. ובכדי לצאת ידי חובת סעודת המצווה חייב לאכול עוגה בשיעור כזית או לשתות יין - מיץ ענבים כשיעור רביעית. או שיעשה סעודה על לחם.

וראוי לקנות לסיום בבית הכנסת עוגות הכשרות לפסח מכיון שהגבאים כבר ניקו את בית הכנסת מחמץ.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

website@harav.org